

Чумаченко Інна Євгенівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права, кандидат
юридичних наук, доцент*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДСЬКОСТІ

Важливу роль у механізмі забезпечення охорони довкілля відіграють не лише державні органи екологічного управління, а й громадські організації, які відповідно до ч. 4 ст. 16 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» можуть брати участь в управлінні галуззю охорони навколишнього природного середовища, якщо така діяльність передбачена їх статутами, зареєстрованими відповідно до законодавства України.

Правовими засадами участі громадськості в управлінні природокористуванням та охороною довкілля є: Конституція України (ст. 36), Конвенція «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (далі – Орхуська конвенція), яку було підписано 25 червня 1998 року і ратифіковано Україною в 1999 році, ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст.ст. 9, 10, 11, 16, 21), ЗУ «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року, укази Президента України від 31 липня 2004 року № 854/2004 «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», від 15 вересня 2005 року № 1276/2005 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», від 25 січня 2012 року № 32/2012 «Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», накази Мінприроди від 18 грудня 2003 року № 168 «Положенням про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля» та від 27 лютого 2002 року № 88 «Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля» тощо.

Відповідно до Орхуської конвенції та Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля громадськістю є одна або більше фізичних чи юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи, які діють згідно з чинним законодавством або практикою.

Екологічне управління полягає у здійсненні в галузі охорони навколишнього природного середовища функцій спостереження, дослідження, стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, контролю, прогнозування, програмування, інформування тощо.

Можливості здійснення громадянами та їх об'єднаннями функцій екологічного управління врегульовано чинним екологічним законодавством, зокрема шляхом закріплення екологічних прав громадян (ст. 9 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища») та прав громадських природоохоронних об'єднань (ст. 21 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»).

Форми участі громадськості в діяльності по охороні довкілля можуть бути різними і вибираються в залежності від конкретної ситуації, існуючих юридичних, матеріальних та організаційних можливостей з метою одержання найбільш оптимального результату. До таких форм можна віднести: роботу в складі експертних та робочих груп, комісій, комітетів з розробки програм, планів, стратегій, проектів нормативно-правових актів, оцінок ризиків; роботу в складі державних еколого-експертних комісій; громадське (публічне) обговорення проектів рішень центральних органів виконавчої влади та їх органів на місцях, що справляють чи можуть справити негативний вплив на стан довкілля, під час проведення парламентських слухань, конференцій, семінарів, круглих столів, обговорення результатів соціологічних досліджень, зборів громадян за місцем проживання тощо; обговорення заяв про екологічні наслідки запланованої діяльності та можливих альтернативних варіантів проектів рішень щодо цих видів діяльності при проведенні ОВНС; підготовку звернень до органів виконавчої влади з актуальних екологічних проблем з пропозиціями та рекомендаціями щодо їх вирішення в порядку, установленому ЗУ «Про звернення громадян»; виступи в

засобах масової інформації з екологічних питань; інші форми, передбачені законодавством України.

Поширеною формою виявлення громадської думки для прийняття рішень з питань, що справляють чи можуть справити негативний вплив на стан довкілля є громадське обговорення, яке може ініціюватися суб'єктами громадського обговорення.

Важлива роль в екологічному управлінні належить громадському контролю у галузі охорони навколишнього природного середовища, який здійснюється громадськими інспекторами з охорони довкілля згідно з Положенням про громадських інспекторів з охорони довкілля, затвердженим наказом Мінприроди від 27 лютого 2002 року.

Роботу громадських інспекторів організовують Держекоінспекція України та її територіальні органи. Громадськими інспекторами можуть бути громадяни України, що досягли 18 років, мають досвід природоохоронної роботи та пройшли співбесіду в органах Держекоінспекції.

Громадянин, який бажає бути громадським інспектором, подає до відповідного органу Держекоінспекції письмову заяву та подання організації, що його рекомендує, або письмове клопотання державного інспектора з охорони навколишнього природного середовища. Громадські інспектори призначаються Головним державним інспектором України з охорони навколишнього природного середовища та головними державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища відповідних територій після проходження співбесіди відповідно з керівниками структурних підрозділів органу Держекоінспекції та виявлення претендентом знань з основ природоохоронного законодавства. Громадські інспектори працюють у тісній взаємодії з органами Держекоінспекції, які призначили їх і видали посвідчення громадського інспектора з охорони довкілля, іншими державними органами, які здійснюють контроль за охороною, раціональним використанням та відтворенням природних ресурсів, органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадськими екологічними (природоохоронними) організаціями.

Громадські інспектори мають право: спільно з працівниками органів Держекоінспекції, інших державних органів, які здійснюють контроль за охороною, раціональним використанням та відтворенням природних ресурсів, органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, брати участь у проведенні перевірок додержання підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та громадянами вимог природоохоронного законодавства, норм екологічної безпеки охорони, раціонального використання та відтворення природних ресурсів; за направленням органу Держекоінспекції, який призначив громадського інспектора, проводити рейди та перевірки і складати акти перевірок; складати протоколи про адміністративні правопорушення при виявленні порушень природоохоронного законодавства, відповідальність за які передбачена КУпАП, і подавати їх відповідному органу Держекоінспекції для притягнення винних до відповідальності; доставляти осіб, які вчинили порушення природоохоронного законодавства, до органів місцевого самоврядування, органів внутрішніх справ та штабів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, якщо особу порушника не може бути встановлено на місці порушення; перевіряти документи на право використання об'єктів тваринного світу, зупиняти транспортні (у тому числі плавучі) засоби та проводити огляд речей, транспортних (у тому числі плавучих) засобів, знарядь полювання і рибальства, добутої продукції та інших предметів; проводити у випадках, установлених законом, фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку як допоміжний засіб для попередження і розкриття порушень законодавства в галузі охорони, навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів; брати участь у підготовці для передачі до судових органів матеріалів відшкодування збитків, заподіяних унаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього середовища, та виступати в ролі свідків; роз'яснювати громадянам вимоги природоохоронного законодавства та їх екологічні права; одержувати в установленому порядку інформацію про стан навколишнього природного середовища, джерела негативного впливу на нього та заходи, що вживаються для поліпшення екологічної ситуації.

Слід наголосити, що реалізація нормативно-правових засад щодо участі громадськості в екологічному управлінні можливо лише за допомогою активної громадянської позиції та небайдужого ставлення суспільства в цілому до проблем навколишнього природного середовища, що має стати запорукою досягнення мети екологічного управління, яка полягає у реалізації законодавства, контролі за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпеченні проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягненні узгодженості дій державних і громадських органів у галузі охорони навколишнього природного середовища.